

med številnimi latinskimi poročili in komentarji gre Jeanu de Corasu zasluga za rabo francoskega jezika v pravniških tekstih (njegovo videnje »primera Guerre« je namreč prvi poskus kateregakoli francoskega sodnika, da bi svoj primer publiciral v francoščini; edikt iz leta 1539, po katerem so morala sodišča voditi postopke v francoskem jeziku, so namreč še vedno izigravali). Prav izbor jezika nas lahko (poleg ostalega) navede na domnevo, da de Corasu ni šlo toliko za pravniški komentar (od skupno več kot 100 strani se pisec posveča kazni in njeni utemeljitvi le na dveh) kot za poljudno predstavitev zanimive zgodbe. To svoje pripovedništvo pa je izkoristil do skrajnih meja. Z vsem žarom protestantskega pridigarja se je namreč vrgel v obsodbo vraževerja in pobožnjakarstva, v isti sapi pa branil čast sodnikov, ki nikoli niso »zares« nasledil dvojniku. Smrtna kazen se mu je (seveda) zdela upravičena, nad samim razpletom zgodbe pa je bil verjetno precej razočaran – Martinovo hladno obnašanje do žene po razglasitvi sodbe je namreč de Coras kar zamolčal (kot tudi nekatera druga dejstva, ki jih je nedvomno poznal). De Corasovo delo je doživelo prav zaradi svoje »poljudnosti« precej ponatisov, čeprav so zgodbo založniki opisovali z različnimi besedami – kot komedijo, tragikomedijo ali kar tragedijo. (»Dejansko je bila to tragedija za VISOKOSTNEGA KMEČKEGA NEOTESANCA, še toliko bolj, ker je bil konec zanj zelo nesrečen in beden, seveda pa s tem ne mislimo govoriti o tem, v čem je razlika med komedijo in tragedijo«, so zapisali v uvodu k novi izdaji Arrest Memorable leta 1565.)

Precej tragično se je izteklo tudi življenje Jeana de Corasa – pred protiluteranskimi pogromi se je umaknil na navarski dvor, se ob navideznem verskem premirju vrnil v Toulouse, oktobra 1572 pa ga je drhal skupaj s kolegom de Ferrieresom (še enim »krivovercem«) obesila. (Kar shrhljiva podobnost s koncem Arnauda du Tilh – se je usoda res še zadnjič poigrala z obema akterjema procesa, kot namiguje Ginzburg?).

Drug pomemben pisec, ki ga je navdihnil primer Martina Guerra, je bil prav tako pravnik Guillaume le Sueur. Za razliko od de Corasa le Sueur ni bil neposredna pričča obravnave – za njen potek je izvedel iz sodnih spisov, še več pa od svojega mecena, sodnega predsednika du Faura. Le Sueur se ni slepil o pomembnosti svojega izdelka, brez kakrnihkoli znanstvenih pretenzij je poskušal povedati zanimivo zgodbo (in z njo tudi zaslužiti), kar mu je prav gotovo tudi uspelo – poznejši raziskovalci pa so v njegovem delu vendarle odkrili pomembne drobce, ki jih je de Coras namenoma ali nenamenoma izpustil. Motiv čudežne vrnitve Martina Guerra je, kot sem že omenil doživel precej adaptaciji in ubeseditve, pri tem pa se mu seveda ni godilo nič bolje kot drugim literarnim junakom – posamezni avtorji so pripovedovali to zgodbo v stilu »prevejan slepar natakne roge pohabljenemu trdosrčnežu«, Davisova pa se je lotila rehabilitacije Martinove žene in njene »deidiotizacije«. Davisovi gre v zgodbi o Martinu Guerru predvsem za premik težišča na »žensko« stran. Moški so pisali v glavnem o pretkanosti in domiselnosti dvojnika, pomilovali »pravega« Martina, na vlogo Bertrande pa so gledali podobno kot de Coras in njegovi. V tem delu se tako prvič srečamo z Bertrande, ki obvladuje svoje življenje in poišče izhod iz neznosne zapuščeni in nepotrebnosti tako, da skupaj z zaveznikom po sili (Arnaud) zlomita deviški pas in raztrgata prisilni jopič ženske podrejenosti in nemoči. Bertrande je s pomočjo Davisove prvič OSEBA, prvič je NEKDO in ne NEKAJ. In ta nekdo je vsekakor vzel stvar (in »stvar«) v svoje roke.

Carlo Ginzburg se je v svoji spremni študiji bolj kakor konkretnemu primeru Martina Guerra posvetil odnosu med pripovedjo in znanostjo v zgodovini. Podobno kot Davisovo tudi njega zelo zaposluje ideja o laboratorijskem raziskovanju zgodovine – o preigravanju možnih variant, ki je postalo nujno šele s preskokom z dogodkov (pogodb in bitk) na zgodovino vsakdanjega življenja (množic). Kljub precejšnji mikavnosti tega eksperimentiranja pa grozi zgodovinarju pri tem početju tudi nevarnost pretirane »kreativnosti« (čemur se je Davisova tudi po njegovem uspešno ognila). Drugi del sojega razmišljanja je Ginzburg posvetil novemu valu ali pripovednemu zgodovinopisju – kratkemu historiatu »pripovedi« in »zgodovine« sledi njegovo videnje »sprave« med obema skrajnostma, zgodovinarji pa smo spet deležni poduka, naj umetniškemu užitku in tekoči pripovedi ne žrtvujemo natančnosti in doslednosti.

Čeprav zgodovina šele zadnjih nekaj let uspešno stopa po poti, ki sta jo v literaturi že pred stoletjem doobra uhodila realizem in naturalizem (študij relacij družba-človek na mikroravni), se nam ob ljudeh, ki podobno kot Davisova kombinirajo faktografsko natančnost z izbrušenim pisateljskim slogom, ni treba bati, da bodo zgodovinske knjige bodočnosti le lovišče prahu.

In tudi zato trdim – zgodovina je ženska!

Aleksander Žižek

Die Protokolle des österreichischen Ministerrates 1848–1867. V. Abteilung. Die Ministerien Erzherzog Rainer und Mensdorff. Band 3. 5. November 1861 – 6. Mai 1862. Bearbeitet von Stefan Malfér. Mit einem Vorwort von Helmut Rumpler. Wien: Österreichischer Bundesverlag, 1985, LXVIII + 490 strani. – **Band 4.** 8. Mai 1862 – 31. Oktober 1862. Bearbeitet von Horst Brettner-Messler und Klaus Koch. Mit einem Vorwort von Helmut Rumpler. Wien: Österreichischer Bundesverlag, 1986, LXVIII + 363 strani. – **Band 5.** 3. November 1862 – 30. April 1863. Bearbeitet von Stefan Malfér. Mit einem Vorwort von Helmut Rumpler. Wien: Österreichischer Bundesverlag, 1989, LXII + 457 strani. – **Band 6.** 4. Mai 1863 – 12. Oktober 1863. Bearbeitet von Thomas Kletečka und Klaus Koch. Mit einem Vorwort von Helmut Rumpler. Wien: Österreichischer Bundesverlag, 1989, LXVIII + 423 strani.

V Zgodovinskem časopisu smo pred desetimi leti (37, 1983, str. 249–251) objavili prvo, pred sedmimi leti (40, 1986, str. 204–206) pa drugo poročilo o veliki izdaji sejnih zapisnikov avstrijskega ministrskega sveta v letih 1848–1867. Zdaj po nekoliko predolgem premoru nadaljujemo s poročili, zaenkrat o tretji do šesti knjigi V. oddelka, ki obsega ministrstvi nadvojvode Rainerja in grofa Mensdorffa (1861–65). Organizacija in metode izdajanja se v tem času niso spremenile. Helmut Rumpler, ki predseduje Avstrijskemu

komiteju za objavo zapisnikov sej ministrskega sveta, je napisal predgovore za vse štiri knjige, ki o njih poročamo. Tretjo in peto knjigo je, kakor pred tem že drugo, obdelal Stefan Malfer, pripravo četrte sta imela v delu Horst Brettner-Messler (ki je bil oskrbel že prvo knjigo) in Klaus Koch, ki je napisal tudi uvod zanj, šesto pa Thomas Kletečka (obenem pisec prvega dela uvoda) in Klaus Koch (obenem pisec drugega dela uvoda). Poleg kratkega predgovora in približno 40 strani obsegajočega uvoda obsega vsaka knjiga bibliografijo, seznam kratic, zastarelih izrazov ter udeležencev sej ministrskega sveta. Glavnemu delu, zapisnikom sej s številnimi opombami pod črto (pojasnili k rokopisu in vsebini, komentarji, literaturo) sledita še kronološki seznam zapisnikov in prilog ter zelo obsežen register stvarnih, osebnih in krajevnih imen.

Tretja knjiga obsega seje 5. novembra 1861 do 6. maja 1862. Po pomembnosti stoji v ospredju »das österreichische Staats- und Reichsproblem«, kako sta po naslovu znamenite Redlichove knjige zapisala pisca predgovora in uvoda. Ta problem je imel po Rumplerjevih besedah precej več strani, kakor pa so si mislili starejši raziskovalci. Vlada se je precej upirala polnemu razvoju ustavnega življenja, toda kriza državnih financ je krepila veljavo državnega zbora, ki je soodločal pri njemem reševanju. Gospodujoče teme v 3. knjigi so proračun, finančni odbor, ureditev razmerja med državo in Narodno banko in povečanje davkov. Čas od 8. maja do 31. oktobra 1862, ki polni 4. knjigo, je Rumpler označil kot eno redkih obdobjih miru v dokaj nemirni zgodovini habsburške monarhije po letu 1848. Ne ustavna vprašanja ne zunanjepolitični zapletljaji niso vznemirjali režima, tako da se je lahko posvetil izgradnji pravne države in pripravi raznih zakonov ter razpravljanjem o njih – naj omenimo samo zakon o varstvu osebne svobode, zakon o varstvu stanovanjske pravice, tiskovni zakon. Čas med 3. novembrom 1862 in 30. aprilom 1863, vsebina pete knjige, je bil nekaj višek konsolidacije Avstrije pred veliko zunanjepolitično krizo, ki se je začela s sestankom nemških knezov avgusta 1863, kakor pravi Rumpler. Uvod vsebuje med drugim tri dragocene pregledne analize: zakonodajnega dela prve sešije državnega zbora, ki je trajala od 28. aprila 1861 do 18. decembra 1862, problematike in razpravljanj o občinskih deželnih redih, ki so se z njimi ukvarjali deželni zbori, ter poskusa rešitve ogrskega vprašanja v marcu 1863. Tedaj so bili vidni na političnem obzorju že skoraj vsi elementi bližnjega zunanjepolitičnega in notranjepolitičnega prevrata v letu 1866, da tudi pri tej knjigi sledimo kratki karakteristiki profesorja Rumplerja. Najobsežnejši poglavji uvoda govorita o poljski vstaji (IX–XVIII) in sedmograškem deželnem zboru (XXVIII–XXXVI).

K naši vednosti o avstrijski notranji in zunanji zgodovini prinašajo zapisniki vladnih sej veliko novega, tako za tiste, ki se zanimajo za take ali drugačne probleme v vseavstrijskem obsegu, kot za tiste, ki gledajo z očmi svoje domače narodne zgodovine.

Geslo Sprache, Sprachenfrage v registru nam odpira bogato problematiko enakopravnosti, uradnega jezika, jezika v uradnem listu, jezika priseg in obljub v službi in v državnem zboru, jezika v vojski, v sodstvu, v občini, pa še problematiko posameznih jezikov. Slovenščina nastopa v registrih naših štirih knjig samo enkrat, 14. marca 1862 je minister Lasser razložil, kaj misli odgovoriti na interpelacijo, ki jo je vložil poslanec Černe 9. septembra 1861 in je bila obnovljena 13. marca 1862, torej prejšnji dan, glede slovenščine pri višjih deželnih sodiščih v Gradcu in Trstu. Odgovoril bo, da slovenščina (die slowenische Volkssprache) še ni tako izoblikovana in bogata, da bi jo lahko pismeno uporabljali v tistem obsegu, kakor ga je odredil pravosodni minister baron Pratobevera za češčino na Moravskem; v ustnem uradovanju s strankami pa se sodišča poslužujejo slovenščine in pravosodno ministrstvo je v najnovejšem času za Trst, Gradec in Zadar odredilo delno uvedbo slovenščine pri sodiščih (3, 341). Noben minister ni imel pripomb. Lasser je v poslanski zbornici obsežno odgovoril na interpelacijo 17. marca 1862. Vsebinsko tega odgovora je imel Prijatelj za prvi večjih uspeh Slovencev v ustavni dobi.¹ 18. marca 1862 so govorili na vladni seji o razpisu 30 štipendij za študente, ki so že uspešno maturirali, obvladajo hrvaščino, srbščino ali slovenščino in bi se obvezali, ostati po opravljenem pravnem študiju vsaj šest let v vojaški sodni službi kot avditorji (3, 354).

Iz zapisnika seje 25. februarja 1862 je razvidno, da je državni minister Schmerling sporočil namestnikom v kronovinah, naj se prva obletnica februarskega patenta, tega za Avstrijo tako znamenitega dogodka, tudi uradno obhaja vsaj s slavnostno službo božjo (3, 268). Tako se je skoraj povsod tudi zgodilo, le na Češkem je prišlo do remonstracije (to besedo je najti v seznamu zastarelih izrazov) proti praznovanju, zalasti s strani praškega kardinala kneza Schwarzenberga. Schmerling je bil precej ogorčen in je imenoval stališče upornih škofov »vedenje, ki očitno meji na veleizdajo« in proti kateremu je treba nastopiti z vso odločnostjo (3, 307). Še na nekaterih naslednjih sejah so govorili o zadevi (3, 332, 380, 410). Za nas je stvar zanimiva zato, ker je svoje čase Prijatelj, deloma zaveden tudi po nekoliko nejasnem Kolmerjevem pisanju,² zapisal, da so škofje vseh avstrijskih katoliških narodov organizirali krepko katoliško politično gibanje z ostjo proti parlamentu in ustavi in prepovedovali vernikom udeležbo pri proslavah ustave.³ To pa ni bilo res. Kar se tiče Ljubljane, sem pred davnimi leti ugotovil, da smo imeli slavnostne maše in da je na proslavi druge obletnice februarske ustave, ki so jo priredili deželni poslanci, bil tudi Toman in spregovoril sicer nevtralnno napitnico Kranjski deželi in Ljubljani.⁴

V 3. in 4. knjigi se trikrat omenjata Store in Johann Putzer pl. Reibegg, tirolski deželni in državni poslanec (1861–64), lastnik železarne v Štorah, ki je delala za mornarico (3, 35; 4, 179, 184). Opomba na 35. strani 3. knjige pomotoma postavlja Štore na Kranjsko – v resnici so Štore v neposredni bližini Celja na Štajerskem.

¹ I. Prijatelj, Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina, Druga knjiga, Ljubljana 1956, str. 96. O interpelaciji V. Melik, Zgodovinski časopis 18, 1964, 167.

² G. Kolmer, Parlament und Verfassung in Österreich, Erster Band, Wien-Leipzig 1902, str. 121.

³ Prijatelj str. 20, 21.

⁴ V. Melik, Zgodovinski časopis 18, 1964, 166. Laibacher Zeitung 27. 28. 2. 1863, Novice 4. 3. 1863.

30. novembra 1861 je vlada razpravljala o predsedniku šolskega sveta, ki ga je bilo treba imenovati. Državni minister, oprt na mnenja odličnikov znanosti in umetnosti, je predlagal na to mesto dr. Franca Miklošiča, ki da je kot član Akademiji znanosti »eine wahre Zierde derselben«, ki da je znan tudi kot praktischer Geschäftsmann in je vselej kazal tudi kar največjo lojalnost. Ministrski svet je Schmerlingovo mnenje podprl. Poudarili so tudi, kako pomembno bo, da bo Slovan na tem visokem mestu. Navkljub temu lepemu soglasju pa Miklošič za predsednika šolskega sveta ni bil imenovan – vzroki niso znani (3, 70).

Ker so bila prva imenovanja v gosposko zbornico izvršena zelo na hitro, je državni minister na seji 27. januarja 1862 navedel nove predloge. Med drugim je za dosmrtnega člana predlagal profesorja Miklošiča, za dednega člana pa grofa Mihaela Coronini-Cronberga. Na seji pa se je uveljavilo mnenje, da zaradi premajhnega premoženja, največ 200.000 gld, ni primeren za dednega člana; prekvalificirali so ga v dosmrtnega člana (3,237). Oba, Miklošič in Coronini, sta bila imenovana 7. februarja 1862. Naj pripomnimo, da Mihaela Coroninija (1793–1876) Slovenski biografski leksikon, Primorski slovenski biografski leksikon ter Enciklopedija Slovenije ne omenjajo med člani rodbine, ki jih navajajo.

Že Stefan Malfèr je v uvodu 3. knjige (XLIX) opozoril na presenetljivo stališče »liberalnega« Schmerlinga, ko je na seji 7. decembra 1861 dejal, da je naraščanje demokratičnega duha med duhovščino obžalovanja vredno dejstvo. Če vzamemo sinovom iz plemiških družin možnosti, da bi hitreje dosegli mesta stolnih kanonikov, in jih primoramo k dolgoletnemu, obskurnemu in s pomanjkanji vseh vrst povezanemu življenju kaplana in podeželskega župnika (kakršna je pot meščanskih in kmečkih sinov), lahko z gotovostjo predvidimo, da se bo število plemičev, ki se bodo posvetili duhovskemu stanu, radikalno zmanjšalo in da bo kmečki element zasedel skoraj vsa mesta – tako je menil Schmerling (3, 99).

7. marca 1862 je cesar svaril pred turnarji, češ da stojijo nemška turnarska društva pod Avstrijo sovražnim vodstvom, in s poudarkom priporočil skrbno nadzorovanje študentskih združenj in turnarskih društev (3, 319).

10. julija 1862 je cesar opozoril na demonstracije, do katerih je prišlo v Trstu ob tako imenovanem »vlaklu za zabavo« (Vergnügungszug) iz Budimpešte. Poudaril je, da manjka tržaškim oblastem energije in dobrega vodstva, opozoril na mestni svet, ki je sestavljen iz slabih elementov, v županom vred. Prej vselej patriotično mesto je treba vrniti v dobre tirnice (4, 108). Lapsus calami v op. na str. 109 pravi, da je bil podestà baron Sigmund Conrad von Eybesfeld, ki pa je, kakor je razvidno iz besedila na isti strani, vodil tržaško nemestništvo v odsotnosti namestnika, župan pa je bil Štefan Conti. V registru je geslo »Parenzo, Massimo« s kazalko »Triest 109« – vendar pa Parenzo ni oseba ampak mesto v Istri (Poreč); besedilo na strani 109 pa navaja, kako je namestnik Burger leto prej energično nastopil v zvezi z deželnim zborom.

Pa vrnimo se k »vlaklu za zabavo«! O njem so poročali tudi naši ljubljanski časopisi. To je bil za naše kraje čas prvih ali vsaj zgodnjih cenelih množičnih potovanj. Novice pišejo, da so Francozi, ki zdaj vodijo južno železnico, uvedli priljubljena potovanja s posebnimi vlaki in izrednimi popusti v Trst in Postojno. V poročilih Novic pozornost ne velja ne Trstu ne italijansko-madžarskim demonstracijam. V ospredju zanimanja so »potovanja za zabavo«, novost, ki je vzbujala splošno pozornost, radovednost, veselje ob nenavadnosti, pa postanki v Ljubljani in Postojni. Nikjer se tudi ne kažejo kake antipatije do Madžarov ali Italijanov. V petek 20. junija opoldne se je pripeljalo 1145 Madžarov iz Pešte na ljubljanski kolodvor. V kolodvorskih prostorih je bilo kosilo (nekateri so šli jest tudi v mesto). Kolodvorsko vodstvo je deloma zaradi varnosti, deloma zaradi udobja in nemotenosti gostov zaprlo dohode na kolodvor. Množice Ljubljančanov so hotele videti izletnike. Kljub zapori je bilo na kolodvoru kmalu vse polno gledalcev in potem tudi polno pozdravljanja in mahanja s klobuki. V nedeljo 22. junija je bila na povratku na vrsti Postojna. Pogumni Madžari in nekaj Madžark je enako hrabro koračilo v obilnem dežju po postojnskih cestah. Tudi veliko Tržačanov in Rečanov se je pripeljalo na srečanje z Madžari. Kakor je bilo zunaj žalostno vreme, tako so bili znotraj (na suhem) potniki razigrani, pišejo Novice. Povsod je bilo slišati éljen in evviva. Plešali so čardaš in kadriljo. Igrala je muzika 19. lovskega bataljona iz Gorice. Madžari so dajali obilne napitnine. O politični strani govori le naslednja ugotovitev postojnskega dopisnika v Novicah: Madžari so pokazali, da ljubijo mir in pameten red, ker vsaj pri nas niso hoteli dovoliti nobene zdravice avstrijskim nasprotnikom na Italijanskem. Isto nedeljo zvečer so prišli izletniki spet v Ljubljano. Tri ure in pol so imeli postanka za večerjo. Razkropili so se po mestu in jih je mrgolelo po nekaterih gostilnah in kavarnah. Sledil je povratek v Pešto.⁵ Proti koncu julija so poročale Novice, da je bil načrtovan še en izlet iz Budimpešte v Trst, da pa je bilo vodstvu železnice menda naročeno, naj ga opusti.⁶

Na vladni seji 1. avgusta 1862 je Schmerling predlagal razpust tržaškega mestnega sveta, ki da zastopa vladi in neitalijanskemu prebivalstvu mestnega ozemlja izrazito sovražno stališče. Teroristični vplivi so nemške elemente pregnali iz občinskega vodstva ali jih pripravili k molku. Vse ukrepe, ki jih je imela vlada v načrtu s področja uka in bogočastja, so italianissimi preprečili (4, 155). Mestni svet je bil 21. avgusta razpuščen, Conti pa je bil 8. januarja 1863 na cesarjevo iniciativno prestavljen k višjemu deželnemu sodišču v Innsbrucku (4, 183; 5, XXII, 150). Še pred novimi volitvami so na seji 3. oktobra 1862 razpravljali, ali naj bi ob zvišanju užitnine upoštevali tudi politično razpoloženje v Trstu. Če bo vlada preveč zvišala davek, je menil Schmerling, bodo italianissimi znali to izrabiti zase, zlasti pri nižjih razredih (4, 235, 236). Pri tem razpravljanju je bil na seji pohvalno omenjen tudi tržaški zakupnik davkov Janez Kalister (1806–1864), kmečki sin iz Slavine, ki je razen svojega podpisa znal le slabo kaj zabeležiti in še to samo v slovenščini, pa je kljub temu sam vodil vse svoje glavne račune in si počasi pridobil eno naj-

⁵ Novice 25. 6., 9. 7. 1862, Laibacher Zeitung 21. 23. 6. 1862.

⁶ Novice 23. 7. 1862.

večjih premoženj v Trstu ter si zgradil ogromno palačo na vogalu ulic Coroneo in Carducci. Bil je velik dobrotnik svoji domači vasi in okolici.⁷ Indeks Protokolov Kalistrovega krstnega imena ne navaja.

Nove volitve v Trstu bistvene spremembe niso prinesle. Novi mestni svet je znova izvolil Contija za župana. Vladna seja 10. marca 1863 je okarakterizirala Contija kot človeka brez značaja (notorisch ein charakterloser Mensch) in ga cesar znova ni potrdil. V Innsbrucku nikdar ni nastopil službe, je pa prestopil v konservativno stranko in bil od nje izvoljen v državni zbor, pa potem tudi znova predstavljen v Trst (5, 286).

Slatina v registru 4. knjige ni Podravska Slatina na Hrvaškem, kakor je tu zapisano, ampak Slatina v stari Romuniji, saj je na str. 48 naveden ves potek železnice »Galatz-Bukarest-Slatina-Crajova«. V registru 3. knjige je kazalka »Dakovo siehe Djakovo«, vendar pa geslo Djakovo manjka. V registru 6. knjige manjka črtica pri D, tako da piše »Dakovo siehe Diakovár«, pa tudi »Diakovár (Dakovo)«.

18. septembra 1862 je državni minister Schmerling ob osnutku občinskega reda in občinskega volilnega reda za Spodnjo Avstrijo razlagal tudi glavne težnje ureditve občinskega sistema. Ministrstvo je želelo preprečiti preveliko raznolikost po deželah. Schmerling je posebej pripomnil, da so osnutki »za nemško skupino dežel Spodnjo in Zgornjo Avstrijo, Štajersko, Koroško, Kranjsko in Salzburško v popolnem soglasju in da se le glede virilistov deloma razlikujejo«. Zaradi lokalnih razmer da so drugačni osnutki za Tirolsko in Dalmacijo (4, 211, 212). 31. oktobra je Schmerling spet poročal o osnutkih za Štajersko, Zgornjo Avstrijo, Koroško, Kranjsko, Salzburško, Istro, in Goriško, narejenih po vzorcu spodnjeavstrijskega osnutka. Pri tem je navedel še nekaj razlik med njimi (4, 324).

1. oktobra 1862 je Schmerling govoril o izpraznjenem mestu deželnega predstojnika na Kranjskem. Rekel je, da po Ulepičevi smrti (23. julija 1862) išče primerne naslednika, da pa ni našel niti med domačini niti med razpoložljivimi višjimi uradniki nikogar, ki bi bil po vodstvenih sposobnostih, poreklu in jezikovnem znanju res primeren. Ker pa vojvodina Kranjska ni tako velika dežela in ker slovensko gibanje ni tako pomembno, pa tudi ni upravičeno (übrigens auch einer Berechtigung entbehre), bo predlagal barona Schloissniga, ki sicer ni nobena posebna kapaciteta, tudi ni zelo energičen, pozna pa razmere v Ljubljani, kjer je bil gubernijski svetnik, pa tudi razmere v Celovcu, kjer je bil nazadnje namestnik, so ljubljanskim precej podobne (4, 226). Schloissnig je bil imenovan 17. oktobra 1862 za kranjskega deželnega predsednika z naslovom in značajem namestnika in je bil to do upokojitve 12. novembra 1865.

Ob razpravljanju o ustanovitvi medicinske fakultete v Gradcu 23. novembra 1862 je izjavil Schmerling, da to ni samo deželna zadeva; da ima graška univerza poseben pomen za Primorje in da bi bilo tudi v političnem oziru zelo koristno, če bi bili zaradi ustanovitve medicinske fakultete Goričani in predvidoma tudi Italijani pritegnjeni v Gradec (5, 67). 23. februarja 1863 je bil na dnevnem redu predlog hrvaško-slavonske dvorne pisarne o ustanovitvi jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu. V državnem svetu (Staatsrat) se je polovica strinjala s predlogom, polovica pa je zavračala oznako »jugoslovanska«. Lichtenfels, predsednik državnega sveta, je menil, da oznaka sicer ne vzbuja ravno političnih pomislekov, je pa nepravilna. V Avstriji je recimo mogoče ustanoviti akademijo za egiptovsko starinostvo in zgodovino, ni pa mogoče osnovati egiptovske akademije. Hrvaško-slavonski dvorni kancler Mažuranič je poudaril, da mora po mnenju sabora imeti institucija jugoslovanski pečat in da so bile s tem povezane nacionalne ideje glavni vzrok, da je bila tako hitro dosežena subskripcija 175.000 gld. Za znanstveno akademijo brez imena bi se ne nabralo dosti. Zunanji minister se je bal, da ne bi težnja Jugoslovancev po nacionalnem konstituiranju dobila nove hrane in nevarnih vzvodov. S tem se je strinjal vojni minister, češ da mu je dobro znano rovarjenje škofa Strossmayerja in drugih razvnetih Jugoslovancev. Če ne bo prišlo do akademije v Zagrebu, je napovedal Mažuranič, bo kmalu nastala jugoslovanska akademija v Beogradu z Avstriji nevarnimi političnimi in protikatoliškimi tendencami (5, 266–268). 7. marca je cesar dovolil ustanovitev jugoslovanske akademije. 30. septembra 1863 je bila na dnevnem redu proslava petdesete obletnice zmage v bitki narodov nad Napoleonom, ki so jo pripravljali za 18. oktober v Leipzigu, in vprašanje avstrijske udeležbe na njej. Kazalo se je, da popolna neudeležba ne bi bila na mestu, vendar naj bi bilo sodelovanje omejeno na najmanjšo mero. Za neudeležbo veteranov v Leipzigu bo lahko služilo kot lep izgovor že prej za isti dan predvideno polaganje temeljnega kamna za Schwarzenbergov spomenik na Dunaju (6, 355).

Teh nekaj primerov naj vsaj deloma pokaže, koliko vsestransko zanimivega gradiva je v Protokolih avstrijskega ministrskega sveta. Res veseli moramo biti, da je ta serija tako skrbno urejevana in da tako redno izhaja, v skupno korist nas vseh.

Vasilij Melik

⁷ Primorski slovenski biografski leksikon, 8. snopič, Gorica 1982, str. 14.

ŠE ENKRAT O KNJIGI ERICA J. HOBSBAWMA: NACIJE IN NACIONALIZEM

V Zgodovinskem časopisu št. 3/1992 je Boris Gombač obsežno in v glavnem (vsebinsko) točno predstavil knjigo znanega britanskega zgodovinarja, ki ga po prevodu njegovega izvrstnega »Obdobja revolucije«¹ že nekaj časa poznamo tudi slovenski bralci. Eric J. Hobsbawm spada – kot pravilno opozarja Gombač – med najpomembnejše in najplodnejše sodobne britanske marksistične zgodovinarje in se v svojih delih, ki večinoma obravnavajo socialno, gospodarsko in politično zgodovino zadnjih dvesto let, odlikuje po vsestranskem znanju in izjemno duhovitem, dinamičnem slogu. Branje Hobsbawmovih monografij in razprav je zato pravi intelektualni in čitateljski užitek, kar pa seveda ne pomeni, da se je

¹ Eric Hobsbawm, Obdobje revolucije, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1968 (prevedel Mirko Avsenak).